

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ

ΣΧΟΛΗ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΚΑΙ
ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

Τμήμα Φιλολογίας

ΓΛΩΣΣΟΛΟΓΙΚΕΣ ΘΕΩΡΙΕΣ

10^η ΔΙΑΛΕΞΗ
Π. ΓΑΚΗΣ
gakis@sch.gr

Ποσοτική γλωσσολογία

- Ποσοτική Γλωσσολογία (ΠΓ) είναι ο κλάδος εκείνος της Γλωσσολογίας που ασχολείται με την **ποσοτική ανάλυση** της γλωσσικής δομής και **τη γλωσσολογική ερμηνεία της**.
- Η ποσοτική ανάλυση χρησιμοποιείται για να **ολοκληρωθεί η ποιοτική ανάλυση** που διεξάγει ο κλάδος της θεωρητικής γλωσσολογίας. Γενικότερα, η χρήση ποσοτικών μεθόδων όπως αυτές που θα περιγραφούν **λειτουργούν συμπληρωματικά** με τις ποιοτικές θεωρήσεις ως προς την κατανόηση του γλωσσικού φαινομένου.

Ηλεκτρονικά Σώματα Κειμένων

- Η ποσοτική αντιμετώπιση της γλωσσικής χρήσης θα ήταν αδύνατη εάν δεν υπήρχαν τα Ηλεκτρονικά Σώματα Κειμένων
- Ορισμοί
 - είναι η **συλλογή τμημάτων γλώσσας** τα οποία επιλέγονται και διατάσσονται σύμφωνα με **συγκεκριμένα γλωσσολογικά κριτήρια** έτσι ώστε να χρησιμοποιηθούν ως **αντιπροσωπευτικό δείγμα** μιας συγκεκριμένης γλώσσας (EAGLES 1996).
 - είναι μια **συλλογή κειμένων** η οποία είναι κωδικοποιημένη για **τυποποιημένες** (standardized) και **ομοιογενείς εργασίες** ανάκτησης γλωσσικής πληροφορίας.

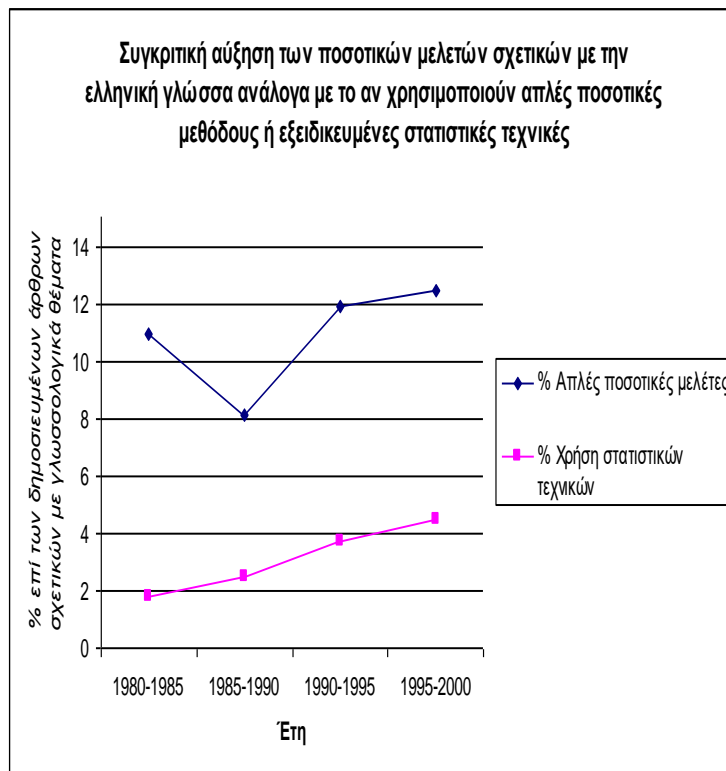
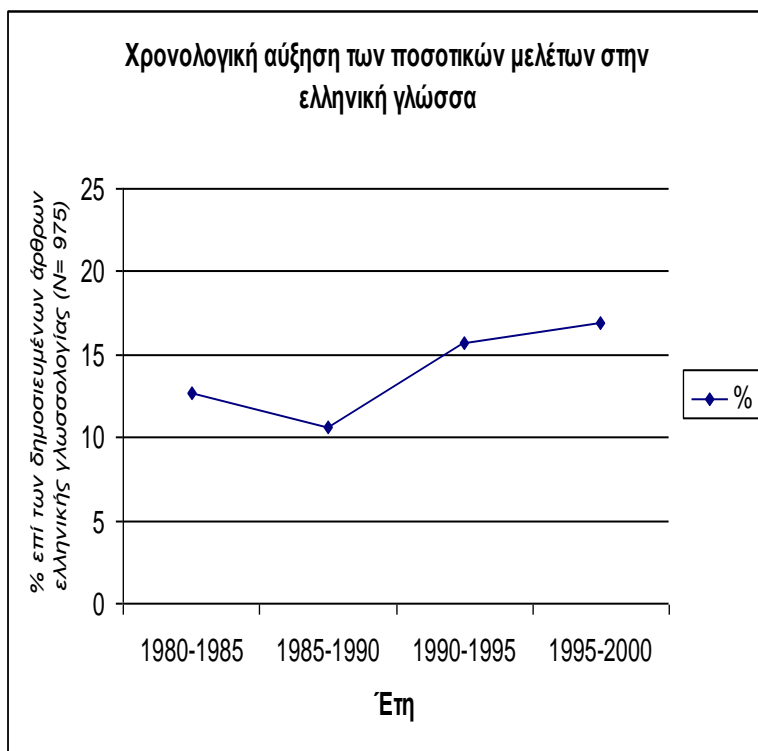
Χαρακτηριστικά της έρευνας που βασίζεται στη χρήση ΗΣΚ

- **Άμεση εξάρτηση** από τα κείμενα που περιέχονται στο ΗΣΚ
 - Η **ποσοτική** (μέγεθος) και η **ποιοτική** (κειμενική ποικιλία) σύσταση του ΗΣΚ διαμορφώνει τα αποτελέσματα που παίρνουμε από αυτό
- **Αξιοποίηση των Η/Υ** στην επεξεργασία του γλωσσικού υλικού
 - **Ταχύτητα** και **αξιοπιστία** κατά την εκτέλεση τυποποιημένων εργασιών γλωσσικής ανάλυσης
- **Ποσοτική και ποιοτική προσέγγιση** της γλωσσικής χρήσης
 - Η γλωσσική **χρήση** αντιμετωπίζεται **ολιστικά** και παρέχονται πληροφορίες τόσο για την **ποσοτική** δομή, όσο και για την **λειτουργική** αλληλεπίδραση των γλωσσικών στοιχείων

Ο ρόλος των Η/Υ στην ανάλυση των ΗΣΚ

- Δυνατότητα **τεράστιας αποθήκευσης** κειμενικών δεδομένων
- **Μεγάλη ταχύτητα** επεξεργασίας γλωσσικών δεδομένων (Wordsmith: 15.000 λέξεις το δλπτο)
- **Συνεπής** και «**αλάνθαστη**» **απόδοση** σε επαναληπτικές διαδικασίες

Ποσοτικές μελέτες στην ελληνική γλώσσα

Ποσοτική ανάλυση της Νέας Ελληνικής

- Ανάλυση της γλωσσικής χρήσης
 - Λίστες συχνότητας λέξεων
 - Λεξικά σύμπλοκα
 - Γλωσσική ποικιλία
 - Στατιστικά χαρακτηριστικά της γλώσσας
- Υφομετρική ανάλυση κειμένων

Ανάλυση Γλωσσικής Χρήσης: Λίστες Συχνότητας Λεξιλογίου

N	Word	Freq.	%
1	και	52.675	2,99
2	το	37.936	2,15
3	του	36.708	2,08
4	να	34.539	1,96
5	της	29.760	1,69
6	η	27.909	1,58
7	που	25.922	1,47
8	την	24.985	1,42
9	με	21.951	1,25
10	από	20.384	1,16
11	για	18.205	1,03
12	τα	18.145	1,03
13	ο	17.423	0,99
14	των	17.366	0,99
15	είναι	15.038	0,85
16	δεν	13.869	0,79
17	τη	12.922	0,73
18	σε	12.819	0,73
19	οι	12.792	0,73
20	τον	12.278	0,70
21	στο	12.223	0,69
22	θα	11.805	0,67
23	τους	11.138	0,63
24	στην	10.573	0,60
25	τις	9.245	0,52
26	ότι	8.629	0,49

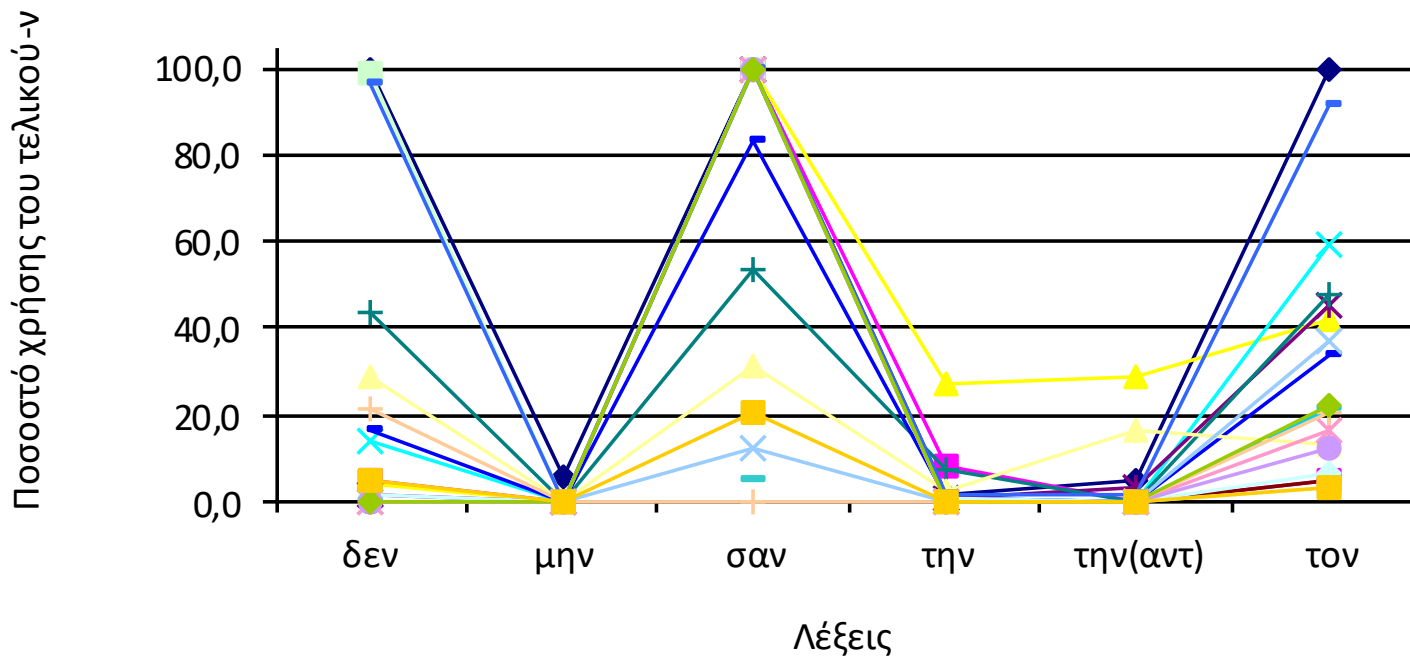
N	Word	Freq.
3545	αα	8
3546	ααα	3
3547	άαα	1
3548	άααα	1
3549	άαααα	1
3550	αβ	2
3551	αβαθείς	1
3552	αβαθή	2
3553	άβακα	2
3554	αβακούμ	1
3555	αβάνα	1
3556	αβαντάζ	3
3557	αβαπτισα	2
3558	αβαρίες	1
3559	αβασάνιστα	4
3560	αβασάνιστη	1
3561	αβασάνιστης	1
3562	αβασάνιστο	1
3563	αβάσιμη	1
3564	αβασκαμένους	1
3565	αβάσκαντη	1
3566	αβάστακτη	2
3567	αβάσταχτες	1
3568	αβασταχτη	1
3569	αβάσταχτη	4
3570	αβάσταχτο	5

Ανάλυση Γλωσσικής Χρήσης: Τα συχνότερα κύρια ονόματα

A/A	Λέξη	Εμφανίσεις	Συχνότητα (τοις χιλίοις)
1	Ελλάδα	30032	0,8754 %
2	Αθήνα	13020	0,3795 %
3	Τουρκία	11944	0,3481 %
4	Ευρώπη	8976	0,2616 %
5	Παπανδρέου	8855	0,2581 %
6	Έλληνας	7324	0,2135 %
7	Σημίτης	6226	0,1815 %
8	Θεσσαλονίκη	5888	0,1716 %
9	Ρέππας	4946	0,1442 %
10	Γιώργος	4837	0,1410 %

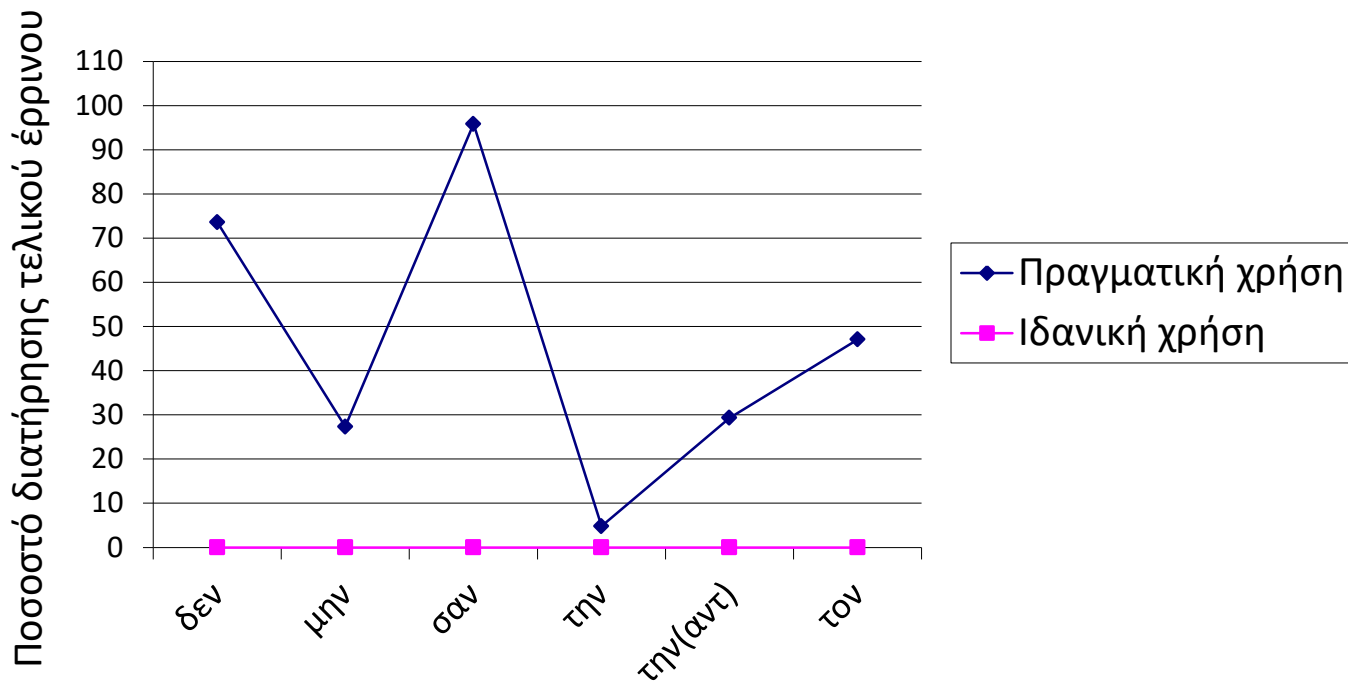
Ανάλυση Γλωσσικής Χρήσης: Γλωσσική Ποικιλία I

Ποσοστό χρήσης του τελικού -ν πριν από εξακολουθητικά
ανάλογα με τον συγγραφέα (Εκδόσεις Καστανιώτη)

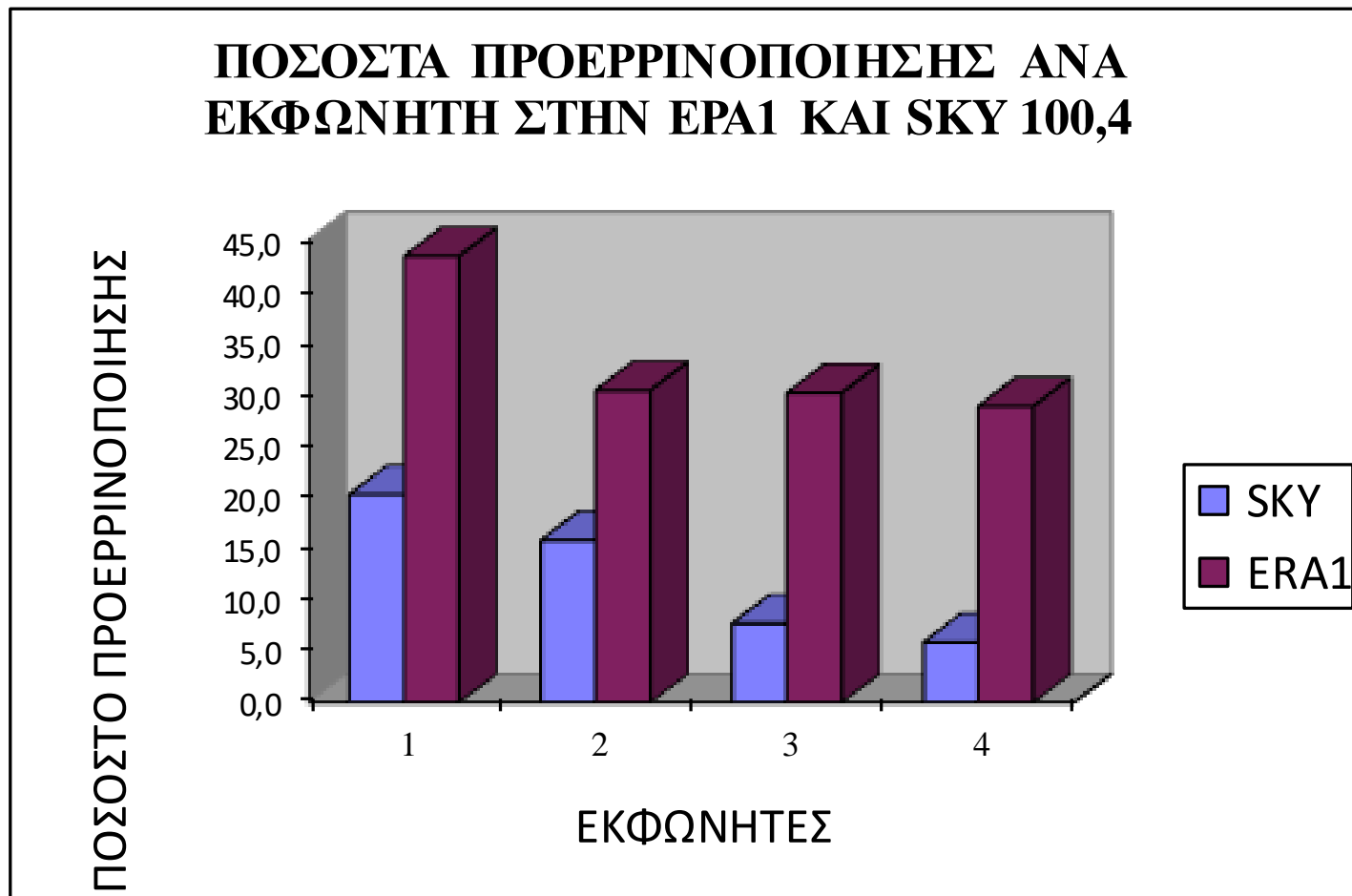

Ανάλυση Γλωσσικής Χρήσης: Γλωσσική Ποικιλία II

Σύγκριση Πραγματικής και Ιδανικής Χρήσης του
Κανόνα πριν από Εξακολουθητικά σύμφωνα

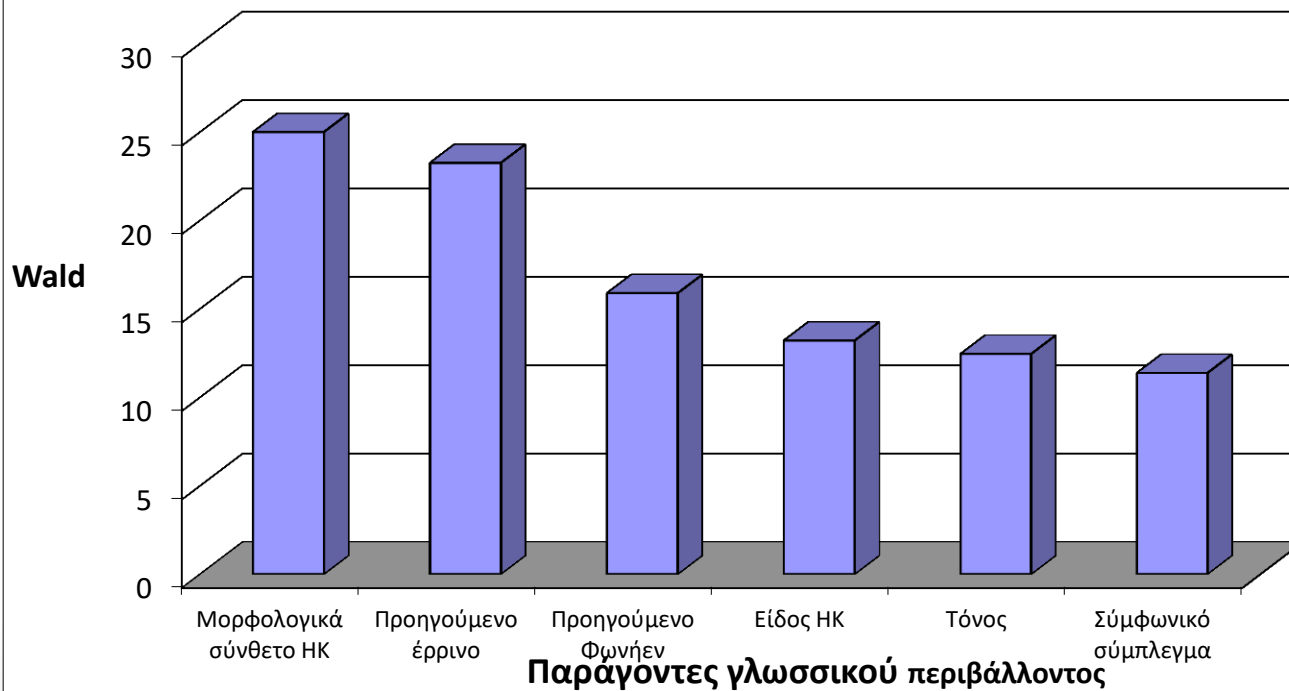

Ανάλυση Γλωσσικής Χρήσης: Γλωσσική Ποικιλία III

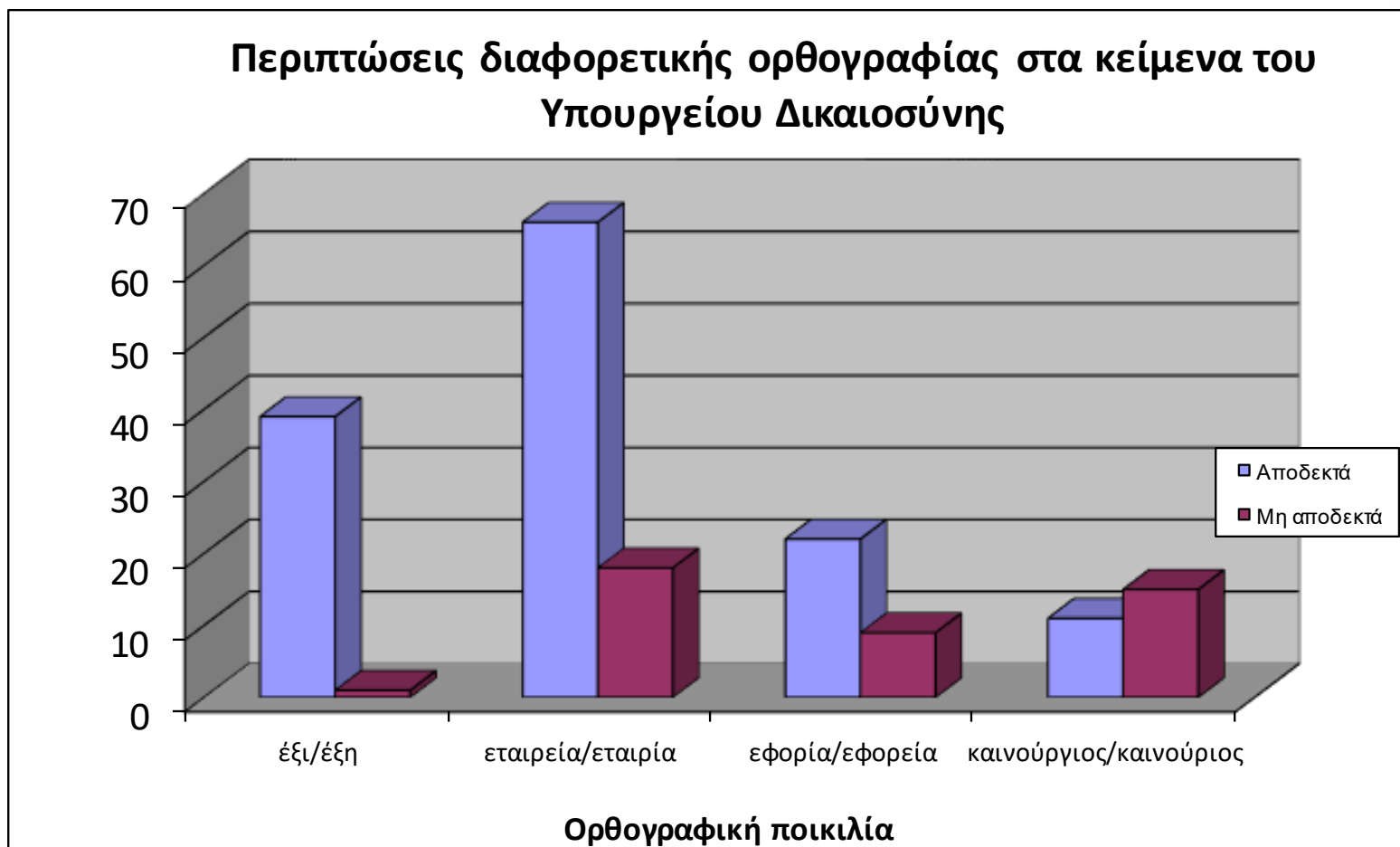

Οι γλωσσικοί παράγοντες που σχετίζονται με την προερρινοποίηση

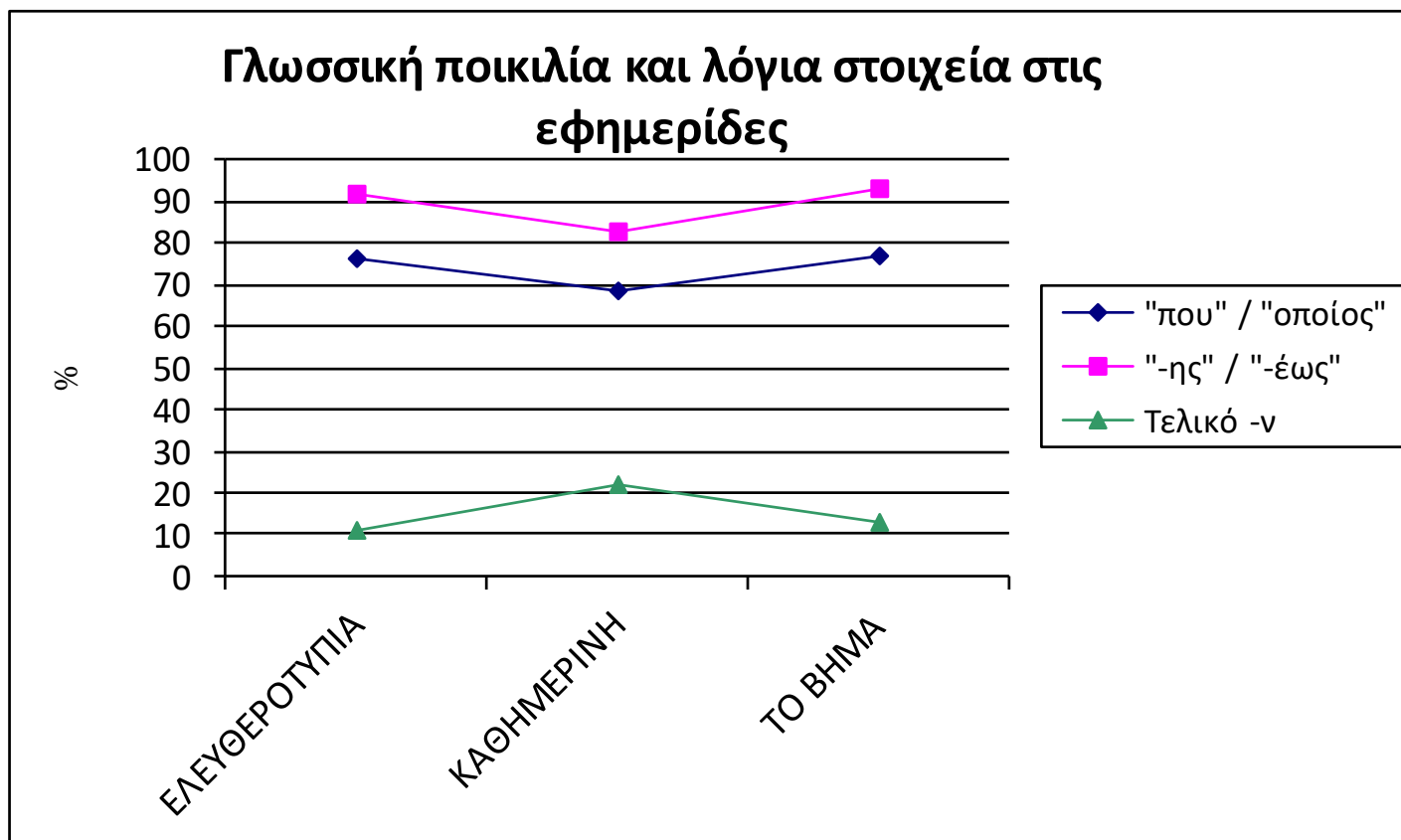
Η δύναμη της επίδρασης των παραγόντων στην προερρινοποίηση των ΗΚ

Ανάλυση Γλωσσικής Χρήσης: Γλωσσική Ποικιλία IV

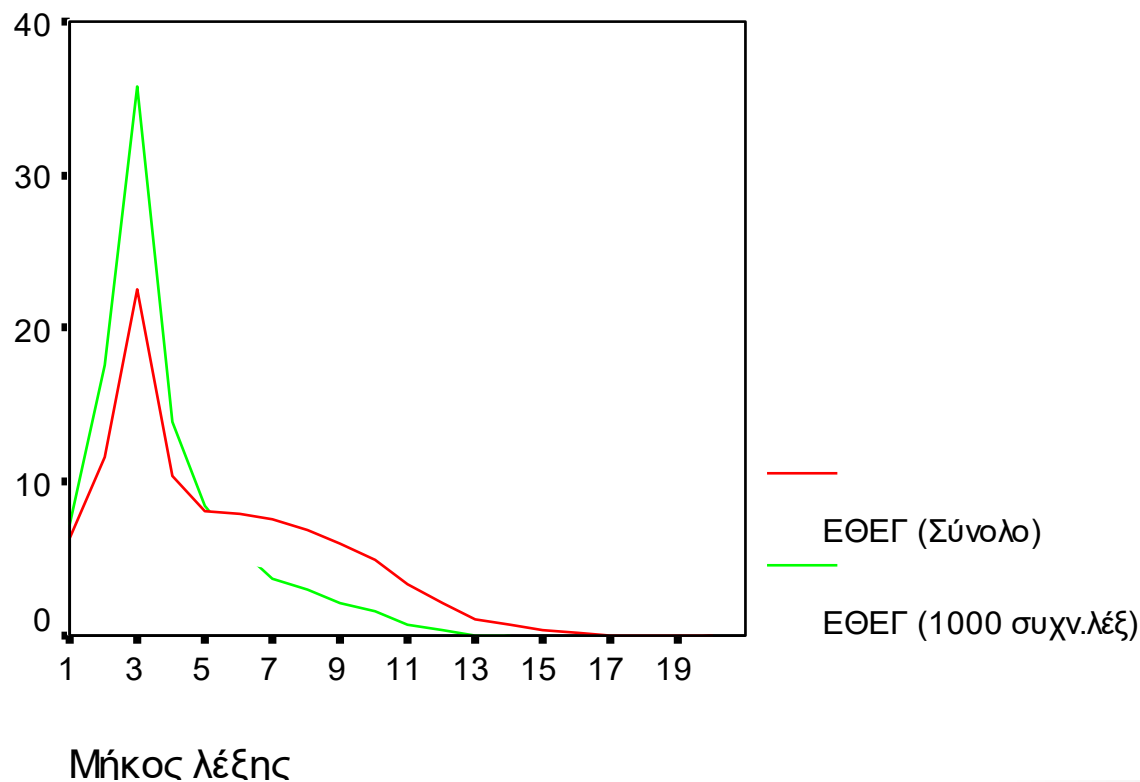

Ανάλυση Γλωσσικής Χρήσης: Γλωσσική Ποικιλία V

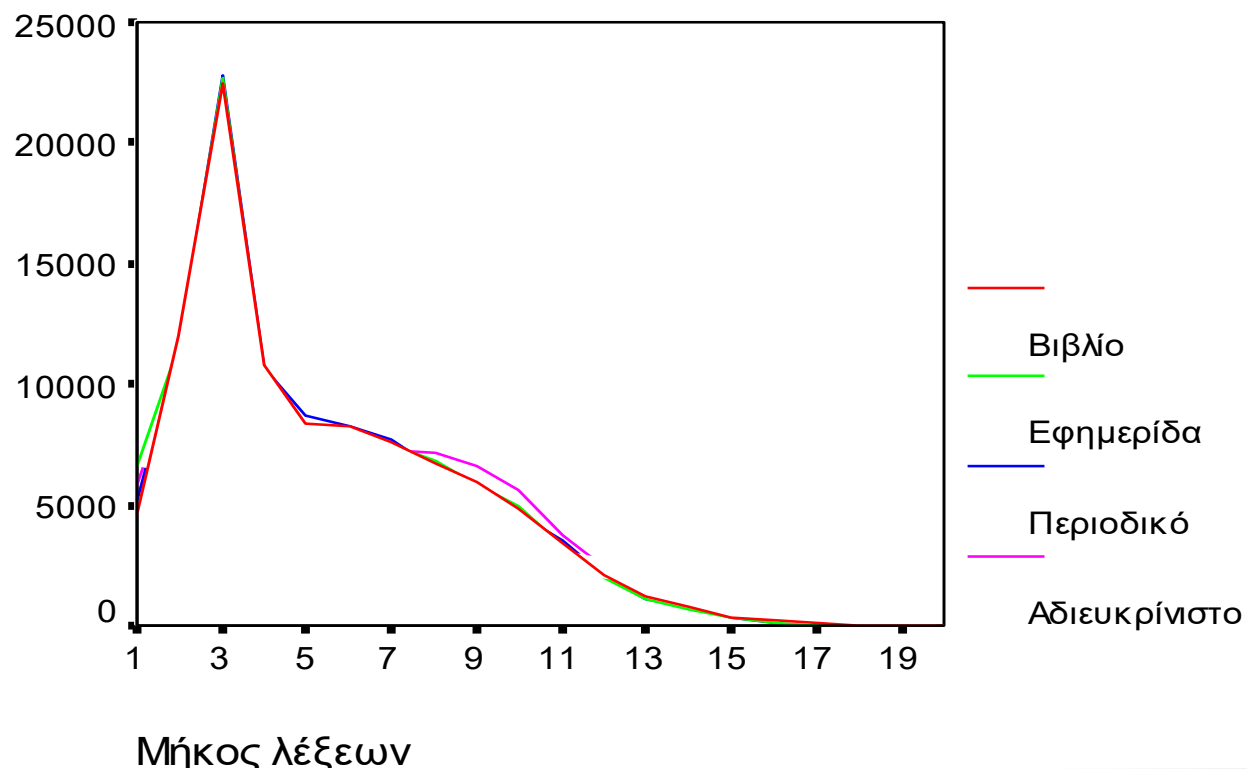
Στατιστικά χαρακτηριστικά της γλώσσας III

Σύγκριση του μήκους λέξης στις 1000 συχν. λέξεις και στο σύνολο του ΕΘΕΓ

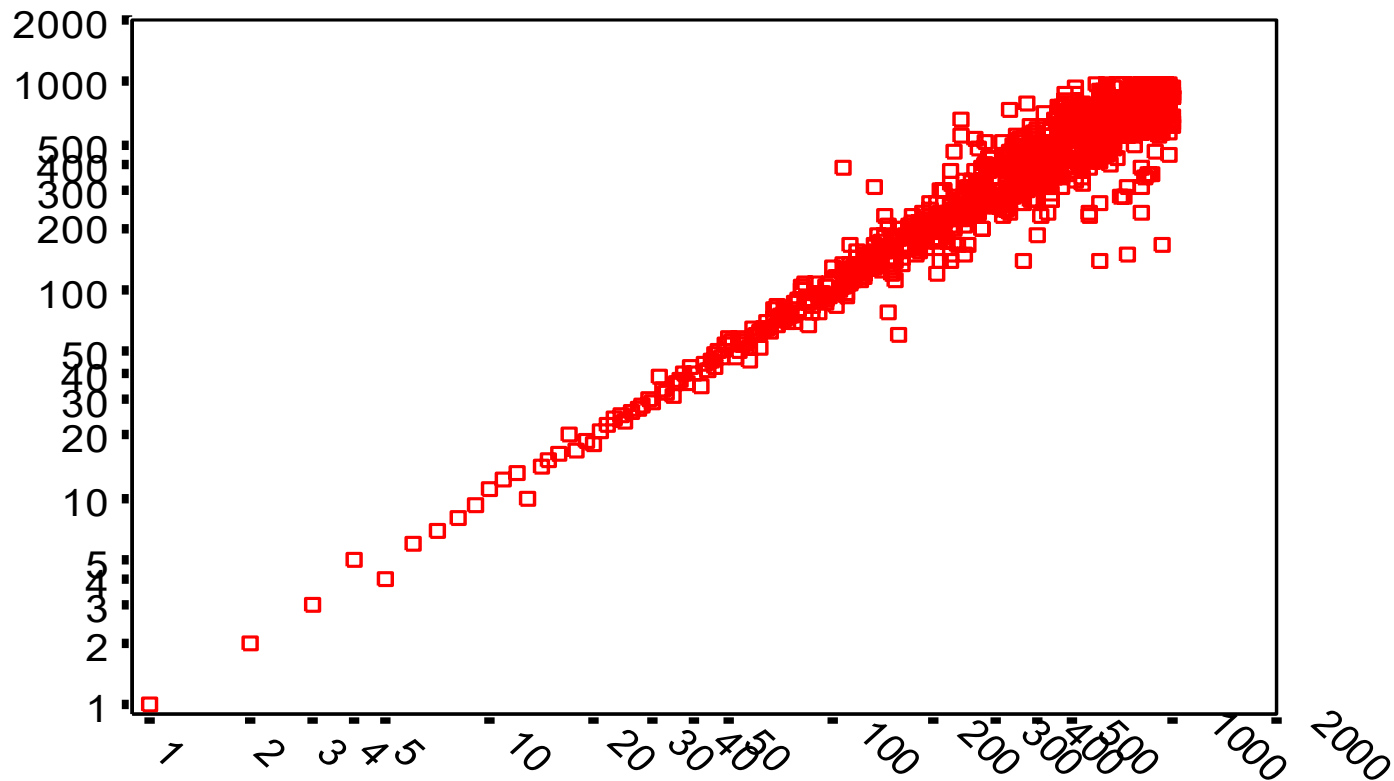
Στατιστικά χαρακτηριστικά της γλώσσας III

Σύγκριση κατανομής του μήκους των λέξεων ανά κειμενικό μέσο

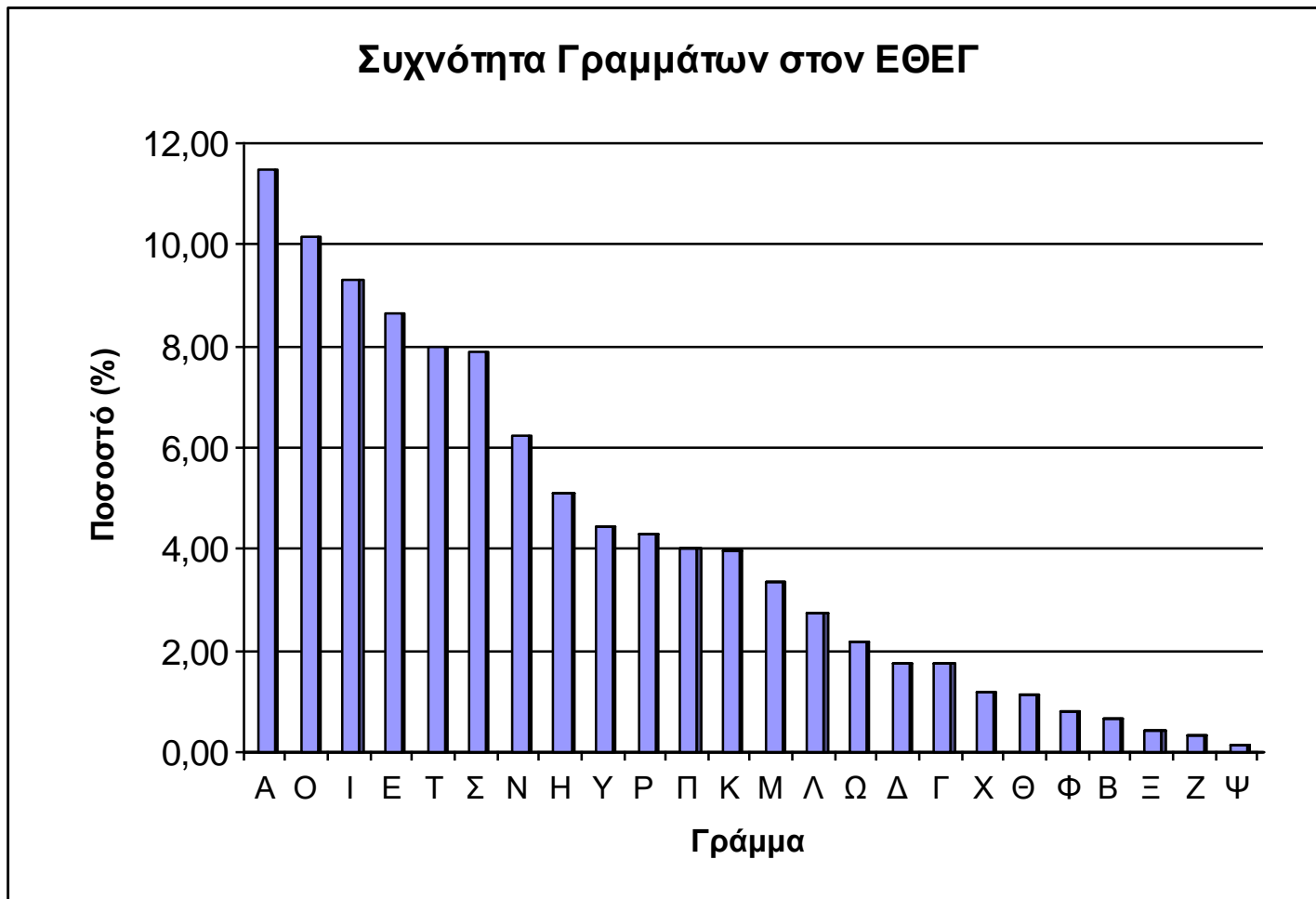
Στατιστικά χαρακτηριστικά της γλώσσας IV

Σχετική θέση των 1000 συχ. λέξεων
στις 2 εκδόσεις του ΕΘΕΓ

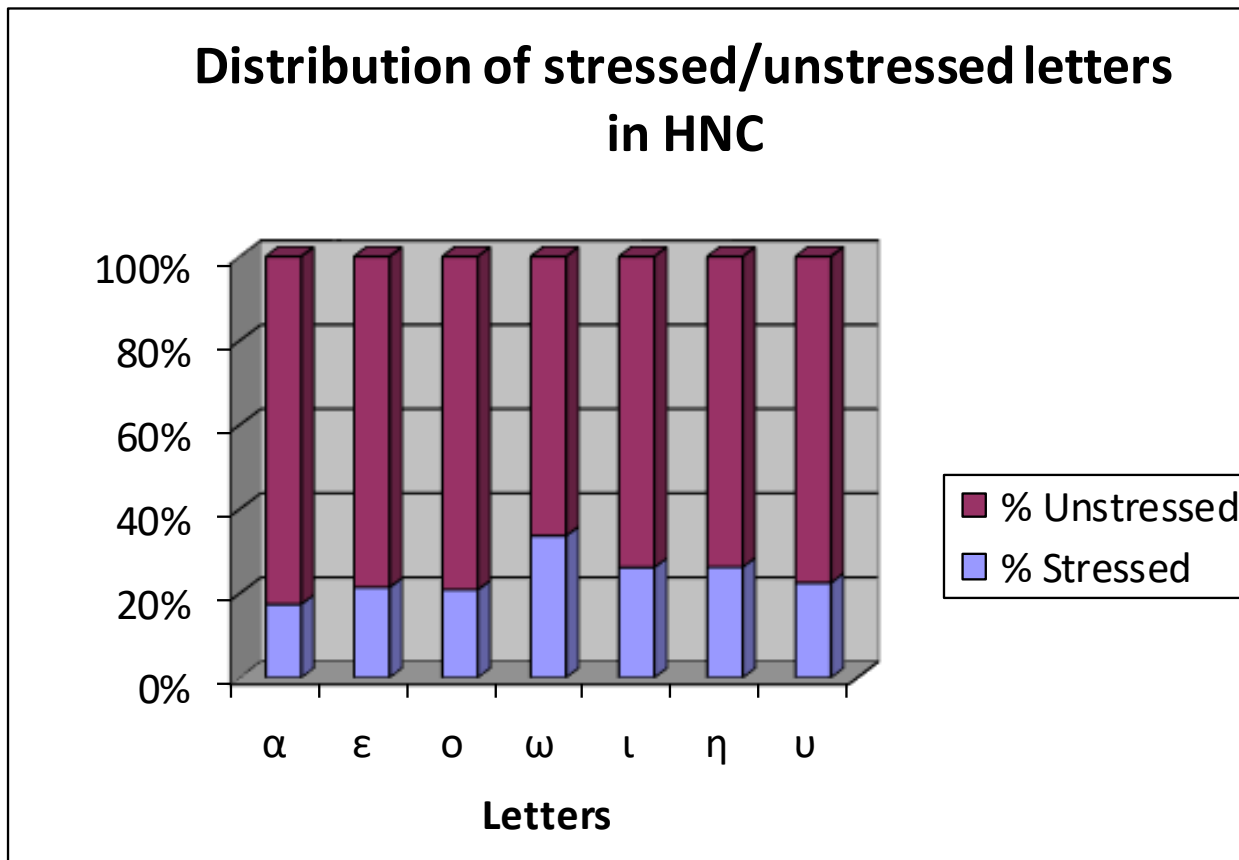

ΕΘΕΓ 13 εκ. λέξεις

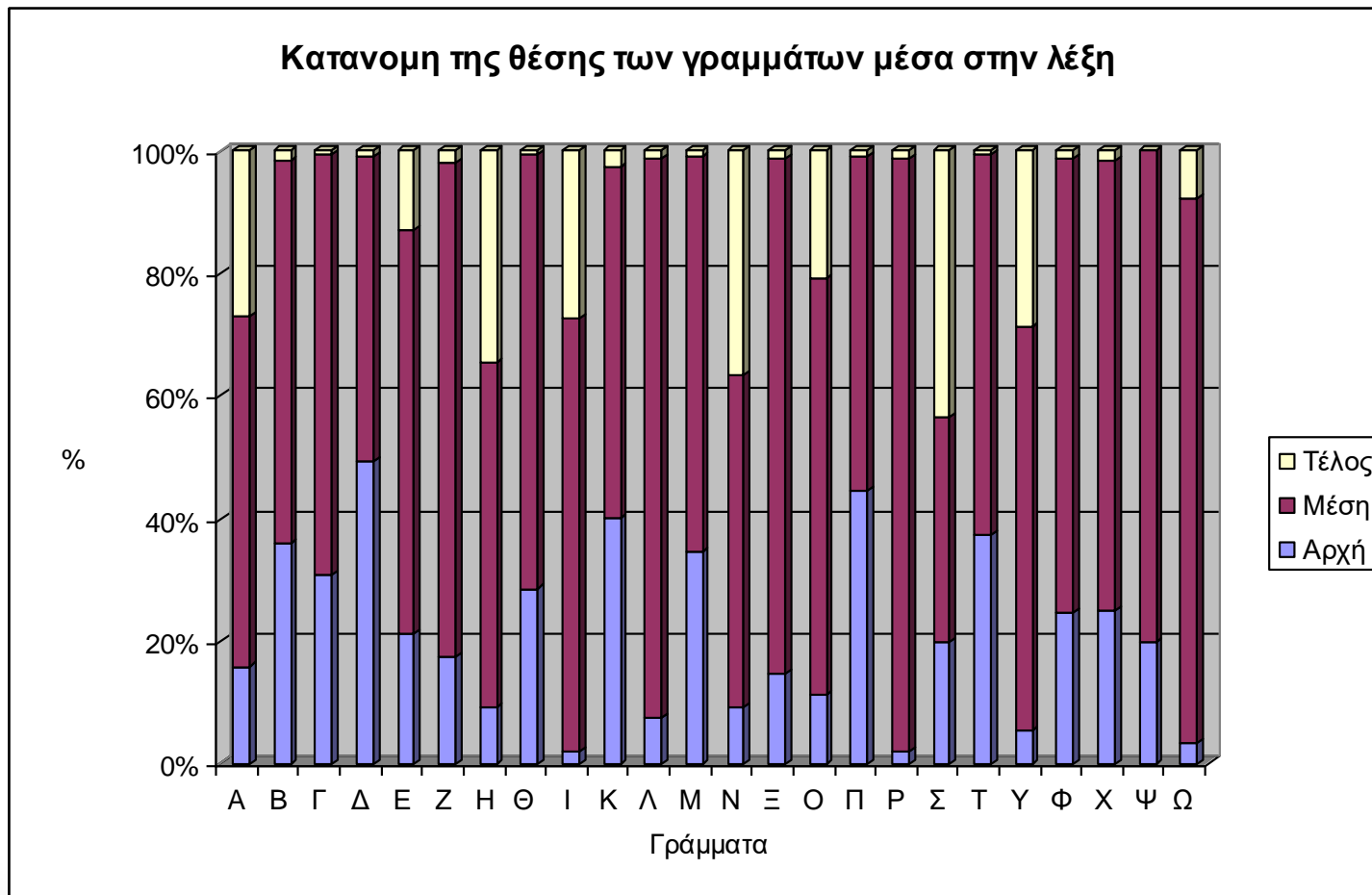
Στατιστικά χαρακτηριστικά της γλώσσας V: Συχνότητες Γραμμάτων

Στατιστικά χαρακτηριστικά της γλώσσας V: Συχνότητες Γραμμάτων

Στατιστικά χαρακτηριστικά της γλώσσας V: Συχνότητες Γραμμάτων

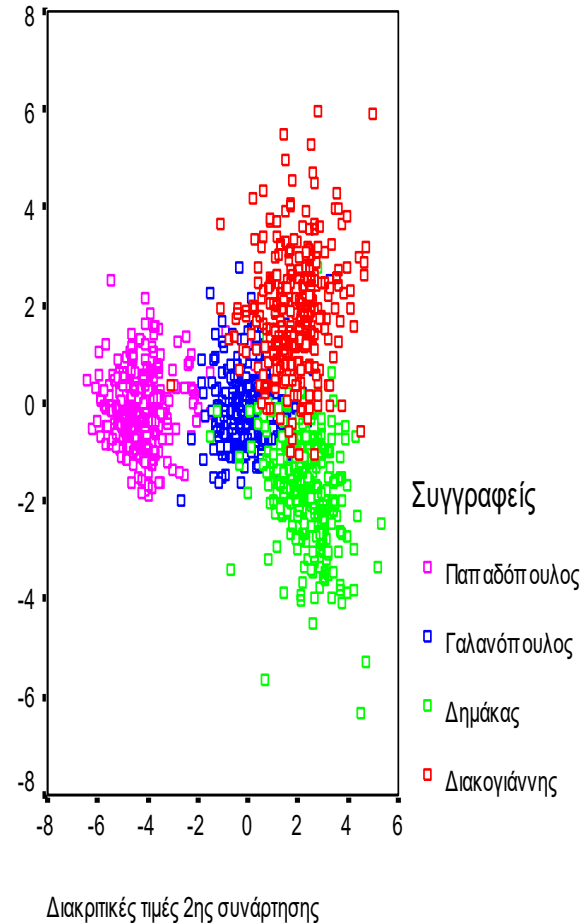
Μερικά βασικά συμπεράσματα

- Οι 1000 **συχνότερες λέξεις μένουν σταθερές** ανεξαρτήτως του μεγέθους του ΗΣΚ που τις εξετάζουμε (89,5% ομοιότητα)
- Τα πιο **συχνά φωνήεντα** είναι τα «Α, Ο, Ι» και τα πιο συχνά σύμφωνα είναι τα «Τ, Σ, Ν».
- **22%** των φωνηέντων είναι **τονισμένα**.

Αυτόματη Αναγνώριση Συγγραφέα

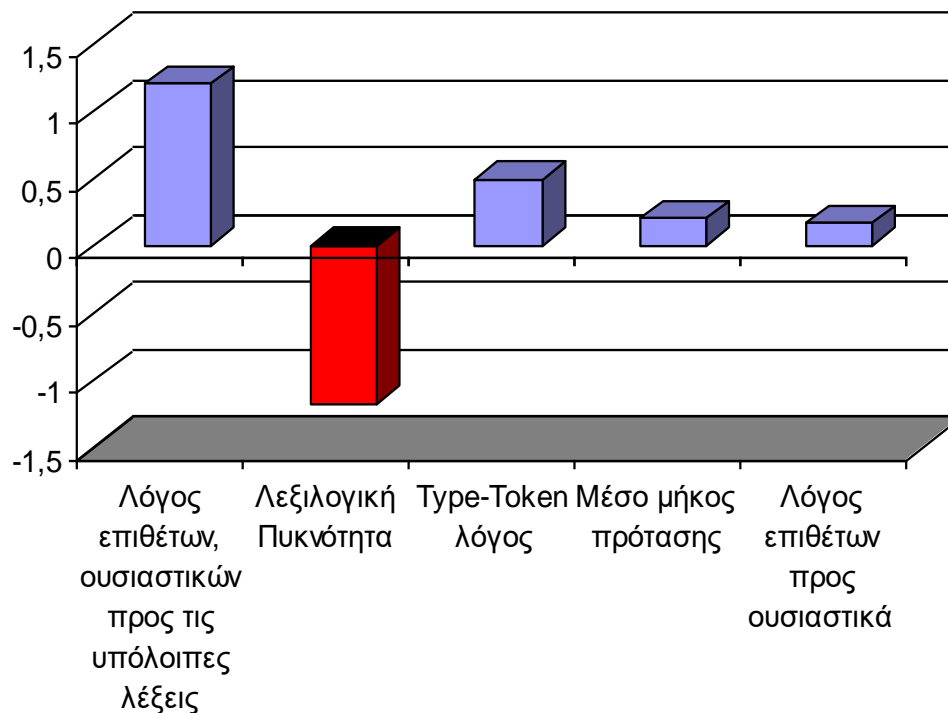
- **Λεξιλογικός πλούτος**
 - Yule's K
 - Λεξιλογική πυκνότητα
 - TTR
- **Μετρήσεις σε επίπεδο λέξης**
 - Μέσο μήκος λέξεων
 - Κατανομή του μήκους λέξεων
- **Μετρήσεις σε επίπεδο πρότασης**
 - Μέσο μήκος της πρότασης (σε λέξεις)
- **Σημεία στίξης**
- **Μεταβλητές «Διγλωσσίας»**
 - Ποικιλία των τριτόκλιτων καταλήξεων σε -ης και -εως
 - Ποικιλία στη χρήση των αναφορικών αντωνυμιών «που» και «οποίος»
- **80 συχνότερες λειτουργικές λέξεις**

Αποτέλεσμα: Σε σύνολο 1200 κειμένων 93,6% ακρίβεια αναγνώρισης του συγγραφέα

Η σχέση υφομετρικών χαρακτηριστικών ενός κειμένου και της δυσκολίας κατανόησής του

Υφομετρικοί παράγοντες που επηρεάζουν την δυσκολία κατανόησης ενός κειμένου

Συμπεράσματα

- Η ποσοτικές μέθοδοι επιτρέπουν την **θέαση της γλωσσικής χρήσης** τόσο σε μικροσκοπικό όσο και σε μακροσκοπικό επίπεδο.
- Προσφέρουν **ακριβείς ποσοτικές πληροφορίες** που επιτρέπουν την μαθηματική περιγραφή των γλωσσικών φαινομένων.
- Επιτρέπουν τον **εμπειρικό έλεγχο** των γλωσσικών θεωριών.
- **Λειτουργούν υποστηρικτικά** σε ένα ευρύ φάσμα εφαρμογών γλωσσικής τεχνολογίας.

Αλλά...

- Τα αποτελέσματα **εξαρτώνται άμεσα από την ποσοτική και ποιοτική σύσταση των ΗΣΚ** που χρησιμοποιούμε.
- Η **φύση των πληροφοριών που αντλούνται είναι πιθανοτική και όχι κατηγορική**.
- **Δεν καλύπτεται το σύνολο** των γλωσσικών φαινομένων.

Βιβλιογραφικές αναφορές

- Μικρός, Γ. & Καραγιάννης, Γ. (υπό δημοσίευση). “Ποσοτική ανάλυση της χρήσης του κανόνα του τελικού -ν σε κείμενα της Νέας Ελληνικής”. Στο *Γλωσσολογία*.
- Μικρός, Γ., Χατζηγεωργίου, Ν., Καραγιάννης, Γ. 2003. «Βασικά ποσοτικά μεγέθη στην γραπτή Νέα Ελληνική γλώσσα: η αξιοποίηση του ΕΘΕΓ στην ελληνική ποσοτική γλωσσολογία». *Proceedings of the Workshop “Text Processing for Modern Greek: From Symbolic to Statistical Approaches”*, 20 Σεπτεμβρίου 2003, Ρέθυμνο, σσ. 23-37, ηλ. διαθέσιμο: <http://www.philology.uoc.gr/conferences/6thICGL/ebook/ws/workshop@mikros.pdf>
- Μικρός Γ. 2003. «Στατιστικές προσεγγίσεις στην αυτόματη κατηγοριοποίηση κειμένων της Νέας Ελληνικής: Μια πιλοτική αξιολόγηση υφομετρικών δεικτών και στατιστικών μεθόδων». Πρακτικά του *βου Διεθνούς Συνεδρίου Ελληνικής Γλωσσολογίας*, 18-21 Σεπτεμβρίου 2003, Ρέθυμνο, ηλ. διαθέσιμο: <Http://www.philology.uoc.gr/conferences/6thICGL/ebook/a/mikros.pdf>
- Hatzigeorgiu, N., Mikros, G. & Carayannis, G. (2001). “Word length, word frequencies and Zipf’s law in the Greek language”. *Journal of Quantitative Linguistics*, Vol. 8, σσ. 175-185.
- Mikros, G. & Carayannis, G. 2000. “Modern Greek Corpus Taxonomy”. *Proceedings of the 2nd International Conference on Language Resources and Evaluation (LREC)*, Vol.1, σσ. 129-134.
- Mikros, G., Hatzigeorgiu, N. & Carayannis, G. (2005). “Basic quantitative characteristics of the Modern Greek Language using the Hellenic National Corpus”. *Journal of Quantitative Linguistics*, Vol. 12, σσ. 167-184.
- Mikros, G. (2005). “Quantitative linguistics in Greece: an overview”. Στο Altmann, G., Kohler, R. & Piotrowski, R. (eds), *Quantitative Linguistics. An international handbook*. Berlin: Walter De Gruyter, σσ. 136-142.
- Mikros, G. (2006). “Authorship attribution in Modern Greek newswire corpora”. Στο Uzuner, O., Argamon, S. & Karlgren, J. (eds), *Proceedings of the SIGIR 2006 Workshop on Directions in Computational Analysis of Stylistics in Text Retrieval*, Seattle, Washington, USA, August 10, 2006, σσ. 43-47, ηλ. διαθέσιμο: http://people.csail.mit.edu/ozlem/sigir_workshop_2006_proceedings.pdf

Η επιστημονική μελέτη της γλώσσας

- **Σύγχρονες καθημερινές αντιλήψεις** για τη γλώσσα και η πολιτική σημασία τους
- **Ιδέες για τη γλώσσα** πριν την ανάπτυξη της επιστήμης.
- Η συγκρότηση μιας επιστήμης της γλώσσας, κυρίως της **σύγχρονης γλωσσολογίας** στις αρχές του 20^{ου} αιώνα: βασικές της αρχές.
- Η περιγραφή της γλώσσας από την επιστήμη: **επίπεδα ανάλυσής της** (φωνολογία, μορφολογία, σύνταξη, σημασιολογία, πραγματολογία, κείμενο, επίπεδα ύφους κ.λπ.)
- **Εξελίξεις στη γλωσσολογία** στο δεύτερο μισό του 20ου αιώνα:
α) **η γενετική θεωρία** του Chomsky και ο αντίλογος της γνωσιακής-λειτουργικής γλωσσολογίας, β) τα **διεπιστημονικά πεδία** που μελετούν τη σχέση της γλώσσας με την κοινωνία και τη νόηση

Η επιστημονική μελέτη της γλώσσας

2. Κοινωνικές προσεγγίσεις της γλώσσας

- **Ιστορική αλλαγή**: Γιατί και πώς αλλάζουν οι γλώσσες; Η αλλαγή δεν είναι φθορά.
- **Γλωσσική ποικιλότητα**: οι κοινωνικές, γεωγραφικές και περιστασιακές παραλλαγές της γλώσσας (π.χ. τα ιδιώματα των νέων, ο δημοσιογραφικός λόγος, η κρητική διάλεκτος).
- **Διγλωσσία/πολυγλωσσία**

3. Ψυχολογικές προσεγγίσεις της γλώσσας

- ✓ **Η ομιλία και η κατανόησή της**: Πώς κατανοούμε τα λόγια που ακούμε μετατρέποντας ήχους σε νόημα; Πώς παράγουμε ομιλία μετατρέποντας σκέψεις σε ήχους;
- ✓ **Σχέση γλώσσας και σκέψης**

**ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ,
ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΕΣ κ.λπ.
ΠΑΡΑΛΛΑΓΕΣ ΤΩΝ
ΓΛΩΣΣΩΝ**

ΤΟ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ

- <https://www.youtube.com/watch?v=g72BWaM8foM>

- αρε ξαδερφε ντυπ ελληνικα δε ξερς?ια τσκσ
- 10 mikroi Mhtsoi - Tzimhs Vissini thyella

Η κραυγή μέσω τηλεφώνου του Τζίμη προς τον κάτοικο Βορείων Προαστίων ξάδερφό του, «Έλα Τζιμ, Τζίμς είμαι α!!!» που συνοδευόταν από το θρυλικό «Βισσνού θύελλα, σούζα τ' αλογάκ, Ι χα!!!» συνοψίζει μέσα σε δύο προτάσεις την τρέλα των Λαρισαίων για την ομάδα τους με τον πλέον ευφάνταστο και κωμικό τρόπο.....

[https://www.youtube.com/watch?v= tfygl TSEw](https://www.youtube.com/watch?v=tfyglTSEw)

Διαφήμιση Aegean Airlines - Στρατός

<https://www.youtube.com/watch?v=5w8BtliPw5c>

- Καθημερινές αναπαραστάσεις για το πώς μιλούν οι κοινωνικές ομάδες ή πρέπει να μιλούν.
- Τι ξαφνιάζει ή προκαλεί γέλιο σε αυτή τη διαφήμιση της Vodafone;

Η γλώσσα

- **Φαινόμενο οικείο** και συστατικό της ανθρώπινης ζωής (όπως συμβαίνει συχνά με φαινόμενα που αφορούν τον άνθρωπο και την κοινωνία, π.χ. τη σκέψη, τις ιδεολογίες, τις συνήθειες συμπεριφοράς):
- **Όμως Αόρατο και ασυνείδητο** κυρίως:
- Το λίγο που γνωρίζουμε **συνειδητά** προέρχεται από το σχολείο, κυρίως μαθήματα γραμματικής και φυσικά από τις επιστήμες της γλώσσας (σε τυχόν μαθήματα σε επίπεδο πανεπιστημίου).
- **Αδύνατον να αντιληφτούμε** χωρίς να παρεμβαίνουν ισχυρές **κοινωνικές προκαταλήψεις** (μιλάμε με φανατισμό για τη γλώσσα).
- Οι **προκαταλήψεις αυτές αντικρούονται** όμως από την επιστήμη.

Μελέτη γλώσσας

- **Μελέτη γλώσσας εντελώς απαραίτητη** για εκπαιδευτικούς
Γιατί;
- **Γνωσιακές ή νοητικές επιπτώσεις:** Η **επικοινωνία** και η **μάθηση** συντελείται ουσιαστικά μέσω της **γλώσσας** (προφορικής και γραπτής) –ειδικά μάλιστα για αφηρημένα φαινόμενα επιστημονικής σκέψης (π.χ. φυτά, οικολογία, τυποποίηση)
- **Ιδεολογικές-πολιτικές-κοινωνικές επιπτώσεις:** Ιδέες, μύθοι, προκαταλήψεις, θεωρίες για τη γλώσσα συντηρούν εκπαιδευτικές και κοινωνικές πρακτικές που προωθούν κοινωνική ανισότητα.
- Η γλώσσα λοιπόν **όχι ουδέτερο φαινόμενο**, αλλά **καθοριστικής σημασίας για την κοινωνική ζωή**.

Αντιλήψεις για τη γλώσσα

- Φιλοσοφικές
- Επιστημονικές
- καθημερινές

Καθημερινές αντιλήψεις

(δηλ. καθημερινών ανθρώπων, μεταξύ άλλων των εκπαιδευτικών)

- **Θεωρούνται αυταπόδεικτες** και γι' αυτό ακριβώς εξαιρετικά ισχυρή η επίδρασή τους (π.χ. θεωρείται σοβαρό λάθος να πεις της διεθνής κοινότητας αντί της διεθνούς). **Ανάγκη όμως συνειδητοποίησης και αποτίμησής τους με βάση επιστημονικά δεδομένα!**
- **Αλλάζουν ανάλογα με κοινωνικοιστορικό πλαίσιο** (π.χ. κάποτε η λατινική θεωρούνταν ανώτερη των άλλων γλωσσών).
- **Εξυπηρετούν κοινωνικές ανάγκες** (συχνά συμφέροντα των κοινωνικών ομάδων με κοινωνική/πολιτική ισχύ).
- **Στηρίζουν/αναπαράγουν τους τρόπους χρήσης και διδασκαλίας** (τις πρακτικές με άλλα λόγια) της γλώσσας στην εκπαίδευση και την κοινωνία. Δεν επιτρέπουν δηλ. κριτικό αναστοχασμό τους και επομένως προσαρμογή τους. **Επί της ουσίας, στηρίζουν κοινωνικές ανισότητες.**

Μύθοι για τη γλώσσα

(δηλ. απατηλές καθημερινές αντιλήψεις) ισχυροί ειδικά στους εκπαιδευτικούς στη χώρα μας

- π.χ. Η νέα ελληνική κινδυνεύει από την κακοποίησή της και είναι επίσης φτωχότερη της αρχαίας
- ΑΠΟΜΥΘΟΠΟΙΗΣΕΙΣ όμως από επιστήμη Βλ. π.χ.
 1. Χάρης Γ. Δέκα μύθοι για την ελληνική γλώσσα
 2. Χάρης Γ. Η γλώσσα, τα λάθη και τα πάθη

ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ ΜΟΝΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ

1. Bauer & Trudgill, Myths about Language
 - The media are ruining English (καταστροφή των Αγγλικών)
 - Children can't speak or write properly anymore (
 - Some languages have no grammar.
 - Black children are verbally deprived (υστέρηση λεκτική των έγχρωμων λαών)
 - Everyone has an accent except me
 - Italian is beautiful, German is ugly (όμορφα Ιταλικά, άσχημα Γερμανικά)
4. Εγκυκλοπαιδικός Οδηγός για τη Γλώσσα. Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας (www.komvos.edu.gr)

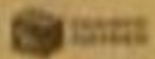
ΔΕΚΑ ΜΥΘΟΙ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ

Επιμέλεια ΓΙΑΝΝΗΣ Η. ΧΑΡΗΣ

ΚΕΙΜΕΝΑ

- Δ. Ν. ΜΑΡΙΝΟΠΟΥΛΟΣ • ΣΤΑΥΡΟΣ Β. ΠΕΤΡΟΥΠΟΥΛΟΣ
- Α. Β. ΚΩΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ • ΑΝΝΑ ΦΩΝΟΥΣΤΑΚΗ
- Δημότσης Μολυβωκόπουλος-Βασιλάκης
- ΑΝΝΑ ΑΝΔΡΕΑΔΑΚΗ-ΣΥΜΕΩΝΙΔΟΥ
- Γεώργιος Βασιλάκης • Εύαγγελος Βασιλάκης
- Στέφανος Μουσανόπουλος • ΜΑΡΙΑ ΚΑΡΑΓΙΑΝΝΙΔΟΥ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΕΠΙΛΟΓΗ

http://www2.media.uoa.gr/lectures/linguistic_archives/linguistics0203/10_myths/index.html

Δέκα σύγχρονοι ειδικοί, πανεπιστημιακοί γλωσσολόγοι και φιλόλογοι και ένας λογοτέχνης του 19ου αιώνα εξετάζουν δέκα βασικούς μύθους γύρω από τη γλώσσα. Απόψεις που εμφανίζονται σαν αυταπόδεικτες αλήθειες, ερήμην των γλωσσολογικών ερευνών, απόψεις για τη φθορά και το θάνατο της γλώσσας, την αγλωσσία των νέων, τη μοναδικότητα της ελληνικής γλώσσας, την ανέφικτη διδασκαλία της νεοελληνικής χωρίς καταφυγή στα αρχαία ελληνικά, τις πλούσιες και τις φτωχές γλώσσες κ.ά. Κείμενα που πρωτοδημοσιεύτηκαν στα Πρόσωπα (αρ. 80, 16.9.2000), το ένθετο σαββατιάτικο περιοδικό των Νέων, μαζί με αποσπάσματα από τη γλωσσολογική μελέτη του Εμμανουήλ Ροΐδη Τα είδωλα, του 1893 επιχειρούν να ανασκευάσουν τους μύθους...

Μύθος 1ος: ΤΟ ΠΑΡΕΛΘΟΝ, Αρχαία ελληνική γλώσσα: Μύθοι και μυθοποίηση Δ. Ν. ΜΑΡΩΝΙΤΗΣ

Μύθος 2ος: ΤΟ ΛΕΞΙΛΟΓΙΟ Ετυμολογία και το λεξιλόγιο της νέας ελληνικής ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ Β. ΠΕΤΡΟΥΝΙΑΣ

Μύθος 3ος: Η ΕΞΑΡΤΗΣΗ Η αρχαία και η νεότερη ελληνική γλώσσα: η αυτονομία της δημοτικής Α. Φ. ΧΡΙΣΤΙΔΗΣ

Μύθος 4ος: Η ΦΘΟΡΑ Η γλωσσική φθορά και οι «μεγαλομανείς» γλώσσες ANNA ΦΡΑΓΚΟΥΔΑΚΗ

Μύθος 5ος: ΤΑ ΛΑΘΗ Λάθη στη χρήση της γλώσσας: Αλήθεια και μύθος ΔΗΜΗΤΡΑ ΘΕΟΦΑΝΟΠΟΥΛΟΥ-ΚΟΝΤΟΥ

Μύθος 6ος: ΤΑ ΔΑΝΕΙΑ Ιδεολογήματα και δανεισμός ANNA ΑΝΑΣΤΑΣΙΑΔΗ-ΣΥΜΕΩΝΙΔΗ

Μύθος 7ος: ΟΙ ΝΕΟΙ Άνισες εξισώσεις: η γλώσσα των νέων ΓΙΑΝΝΗΣ ΒΕΛΟΥΔΗΣ

Μύθος 8ος: ΤΟ ΜΟΝΟΤΟΝΙΚΟ Ο μύθος για το «απαραβίαστο» της ιστορικής ορθογραφίας ΕΛΕΝΗ ΚΑΡΑΝΤΖΟΛΑ

Μύθος 9ος: Η προτεραιότητα του προφορικού λόγου ΣΠΥΡΟΣ ΜΟΣΧΟΝΑΣ

Μύθος 10ος: Πλούσιες και φτωχές γλώσσες ΜΑΡΙΑ ΚΑΚΡΙΔΗ-ΦΕΡΡΑΡΙ

Παραδείγματα μύθων δημοφιλή στην ελληνική κοινωνία

- Ξένα δάνεια μπορούν να αφανίσουν την ελληνική
- Αλλαγές στην προφορά, τη γραμματική και τη χρήση των λέξεων επιφέρουν φθορά της γλώσσας μας.
- Τα αρχαία ελληνικά είναι ζωντανή ακόμη γλώσσα ενώ τα λατινικά νεκρή (μια γλώσσα θεωρείται νεκρή: α) όταν δεν έχει φυσικούς ομιλητές και β) όταν δεν έχει αφήσει πίσω της (μέσω της εξέλιξής της) γλωσσικούς απογόνους
- Τα ελληνικά είναι η πλουσιότερη γλώσσα του κόσμου
- Είναι σαφές τι είναι γλώσσα και τι διάλεκτος.
- Τα ιδιώματα και οι διάλεκτοι είναι υποδεέστερες εκδοχές της ελληνικής γλώσσας

Οι νέοι δεν γνωρίζουν καλά ελληνικά, πάσχουν από λεξιπενία

- Οι νέοι δεν γνωρίζουν καλά ελληνικά, πάσχουν από λεξιπενία (δηλ. φτωχό λεξιλόγιο) και χρησιμοποιούν συχνά αγγλικές λέξεις.
- Σωστά ελληνικά είναι η γλώσσα των μορφωμένων ενηλίκων, οι οποίοι δεν κάνουν λάθη όπως *της διεθνής κοινότητας, της Άννας Βίσησ, της οδός, το διαφανή νυχτικό, το υποδιέστερο*.
- Τα ποιοτικότερα ελληνικά είναι εκείνα της λογοτεχνίας.
- Τα δίγλωσσα παιδιά είναι φυσικό να αντιμετωπίζουν προβλήματα στην εκπαίδευση.
- Οι γυναίκες έχουν την τάση να πολυλογούν συγκριτικά με τους άνδρες.

Αιτίες

- Η ελληνική γλώσσα κινδυνεύει (συχνή καθημερινή αντίληψη π.χ. εκπαιδευτικών)
- **Γιατί;**
- **Εισβολή δανείων** από την αγγλική που την αλλοιώνουν
- **Φθείρεται από τις αλλαγές** που υφίσταται (π.χ. καλύτερος) καθώς **απομακρύνεται** γενικότερα όλο και περισσότερο από την **αρχαία ελληνική**
- **Κακοποιείται από τους ομιλητές της** που κάνουν λάθη (π.χ. ΜΜΕ) ή δεν τη γνωρίζουν καλά (π.χ. οι νέοι που πάσχουν από λεξιπενία).

Προτεινόμενες Θεραπείες

- Προτεινόμενες θεραπείες από όσους κινδυνολογούν για μέλλον ελληνικής
- Π.χ. **Αποφυγή αγγλικών όρων**
- **Διδασκαλία αρχαίας ελληνικής** για εμπλουτισμό λεξιλογίου, βελτίωσης έκφρασης στη νέα ελληνική
- **Διόρθωση λαθών** (π.χ. βιβλία φιλολόγων για σωστότερα ελληνικά)

Δάνεια από άλλες γλώσσες

- Πόσο βλάπτουν τα δάνεια;
- Τί πρέπει να κάνουμε με αυτά;

Δάνεια;

Ποιες από τις ακόλουθες λέξεις είναι δάνεια

- Και ποιες δεν είναι;

*Π.χ. ζάπιγκ, βίντεο, παρκάρω, γκαράζ, φερμουάρ, στυλό, κραγιόν
σερφάρισμα, γιουχάρισμα*

*φερμουάρ, μπακάλης, μανάβης, κατσίκι,
φούρνος, σπίτι, ασανσέρ, ντιβάνι, τεμπέλης*

σβέρκος, μπούτι,

οικολογία, κινηματογράφος, παράδεισος,

ζόρι, κέφι, τασάκι

μπλογκόσφαιρα, τσιμπούσι

φυστίκι, τσουρέκι, καρπούζι, μαϊντανός

σοβάς, μπογιά, καφετζής, γιαπί, τενεκές

Αχταρμάς

ωτοστόπ

**Όλες οι λέξεις
της προηγούμενης σελίδας
είναι δάνεια!!**

Δάνεια

- Οποιαδήποτε συζήτηση για αποβολή δανείων από την ελληνική **προαπαιτεί γνώση του τι είναι δάνειο**.
- Τα παραδείγματα που αναφέρονται, π.χ. *σάντουιτς, ζάπιγκ, πλαζ, ντιμπέιτ, οτοστόπ, μπλογκ, σέλφι* ανήκουν στο ειδικότερο είδος δανείων που οι ειδικοί αποκαλούν **άμεσα**, δηλ. **όσων η μορφή τους προδίδει την ξενική καταγωγή τους**.
- Δεν **είναι όμως το μοναδικό είδος δανείων**.

Επιστημονική γνώση περί δανείων

- Τα **δάνεια παμπάλαιο φαινόμενο** και στα ελληνικά όπως σε όλες τις γλώσσες:
 - π.χ. σπίτι και φαμελιά από τα **λατινικά**
 - παράδεισος από τα **περσικά**
 - τεμπέλης, καρπούζι, μαϊντανός, τασάκι από τα **τουρκικά**
 - φερμουάρ, γκαράζ, πλάζ από τα **γαλλικά**
 - σβέρκος, φούρνος, κατσίκι από τα **αλβανικά**
- **Όχι σαφές στους μη ειδικούς τι είναι δάνειο** π.χ.
 - φανταστικό! Πρόσφατο **σχετικά αντιδάνειο** από αγγλική με τη σημασία του «καταπληκτικό» και όχι μόνο «στη φαντασία»
 - καπνιστήριο το 19^ο αιώνα **από γαλλικά** ενώ **παλιότερα** στα **ελληνικά** σήμαινε λουτρό με ατμούς/χαμάμ)
 - ουρανοξύστης **μεταφραστικό δάνειο** (skyscraper)

Δάνεια

- Δάνειο **είναι κάθε στοιχείο** από άλλη γλώσσα και όχι μόνο όσα προδίδουν ξενική καταγωγή:
- Π.χ. **Λέξεις επιστήμης και τεχνολογίας που έγιναν διεθνισμοί**, δηλ. μπήκαν σε πολλές γλώσσες από τα αγγλικά και γαλλικά από 19^ο έως 21ο αιώνα: *τηλέφωνο, μικρόβιο, οικολογία, αντιβιοτικό, αστροναύτης, ελικόπτερο, ένζυμο, ηλεκτρισμός, θερμόμετρο, θρόμβωση, κυβερνητική, μαγνητόφωνο, μετεωρολογία, σπηλαιολόγος, τεχνολογία, τηλεγράφος, φωτογραφία, κινηματογράφος κλπ.*
- **Πρόκειται για δάνεια γιατί δεν υπήρχαν παλαιότερα στα ελληνικά**
- **Ή όταν υπήρχαν κάποια συνθετικά τους δεν είχαν πάντα το νόημα που έχουν σήμερα** (είτε στα νέα ελληνικά είτε στις γλώσσες που τις δάνεισαν). Π.χ. **Οικολογία δεν είναι η μελέτη του οίκου (ή της οικογένειας στα αρχαία)**

Νέες λέξεις - Δάνεια

- **Παραδείγματα νέων λέξεων 20^{ου} αιώνα**

Ηλεκτρισμός, κλιματισμός, τηλεόραση, τηλεφωνία (σταθερή και κινητή), κινηματογράφος, αεροπλάνο, βίντεο, ραντάρ, τηλέτυπος, ψυγείο, ηλεκτρονικός υπολογιστής (κομπιούτερ), σιντί (CD), ατομική βόμβα, πυρηνικός αντιδραστήρας, ραδιενέργεια, μεταλλαγμένες τροφές, παρενέργειες. τεχνογνωσία, μηχανογράφηση, προσωπικοί υπολογιστές (Πισί/PC) δεύτερης και τρίτης γενιάς, λογισμικό, πολυμέσα, διαδίκτυο (Ιντερνέτ), αυτοματισμός, ρομπότ, πολιτικοποίηση, πλαστικοποίηση, εορτοδάνειο, αμοιβαία κεφάλαια

- **Πολλά δάνεια ολοφάνερα** (π.χ. ρομπότ)

- **Άλλα όμως όχι** (π.χ. αεροπλάνο)

- **Δάνεια ακόμη κι αν πλάστηκαν με ελληνικά συνθετικά** (π.χ. τηλέφωνο)

Δάνεια

- **Γιατί αξιοποιούνται στοιχεία αρχαίας ελληνικής και λατινικής** για νέες λέξεις σε σύγχρονες γλώσσες;
- **Λόγοι ίδιοι** και σε άλλες περιπτώσεις **δανεισμού** από γλώσσες κύρους.
- Π.χ. τη συνήθεια Ελλήνων δημοσιογράφων να υιοθετούν αγγλικές λέξεις όπως «debate», ενώ αυτό δεν είναι απαραίτητο γιατί υπάρχουν σχετικές λέξεις. Ενίοτε αυτοί που τις υιοθετούν δεν ξέρουν καν αγγλικά αλλά η χρήση αγγλικών λέξεων **αποδίδει κύρος στο έργο τους**, τους κάνει να φαίνονται γνώστες της διεθνούς πραγματικότητας (ακόμη κι αν δεν είναι)
- Στην επιστήμη οι νεολογισμοί με βάση ελληνικά και λατινικά συνθετικά **προσδίδουν κύρος** σε έννοιες που επινοούνται κάθε τόσο. Τα δάνεια συνθετικών κυρίως κάνουν τις νέες αυτές έννοιες να **φαίνονται σημαντικές** (όπως π.χ. οι **καταξιωμένες έννοιες** της αρχαιοελληνικής φιλοσοφίας). **Κι ως είναι οι νέες έννοιες** πού και πού **συζητήσιμες/αμφισβητήσιμες**. **Κι ως μην ξέρουν καν αρχαία ελληνικά** όσοι επινοούν νέες λέξεις (κάνοντας ως εκ τούτου και λάθη όπως «οικολογία» για τη μελέτη της φύσης έναντι του οίκου ή «κινηματογράφος» για τις κινούμενες εικόνες.)

Επιστημονικές Θέσεις

- **Επιστημονικές θέσεις για την κινδυνολογία γύρω από την ελληνική αντικρούουν καθημερινές αντιλήψεις**
Μεταξύ άλλων
- **Μια γλώσσα δεν κινδυνεύει από δάνεια.** Το πιο γνωστό φαινόμενο μαζικού δανεισμού στην ιστορία: το 70% περίπου του λεξιλογίου της αγγλικής προέρχεται από τη γαλλική.
- **Τα δάνεια φυσικό και συνηθισμένο φαινόμενο.** Εμπλουτίζουν μια γλώσσα. Καλύπτουν ως επί το πλείστον νοηματικά κενά για φαινόμενα/έννοιες που δεν υπήρχαν έως τότε (π.χ. *μπλογκ, σέλφι*)
- **Ενσωματώνονται συχνά στις γλώσσες με διάφορους τρόπους:** Π.χ. *κομπιούτερ* αλλά και υπολογιστής στα ελληνικά με άλλες όμως συνδηλώσεις το καθένα (το δεύτερο πιο λόγιο), μεταξύ άλλων λαμβάνουν καταλήξεις ελληνικές όπως *παρκάρω, γκουγκλάρω*.

Δάνεια (μόνο ελληνικό φαινόμενο);

- **Όλες οι γλώσσες έχουν δανειστεί λέξεις από άλλες**
- **Δεν υπάρχουν γλώσσες ανέπαφες ή «αμόλυντες»** από άλλες (βλ. π.χ. το βιβλίο του Α.Φ. Χριστίδη, Ιστορία της αρχαίας ελληνικής γλώσσας, Ίδρυμα Μανόλη Τριανταφυλλίδη).
Κεφάλαια για τα δάνεια και αρχαίας ελληνικής από άλλες γλώσσες, π.χ. αραμαϊκή Παλαιστίνης.
- **Ως εκ τούτου, όλες οι γλώσσες είναι προϊόντα ανάμειξης** (ή κοκτέιλ) γλωσσών.

Τα γλωσσικά λάθη

- Ένα ακόμη **παράδειγμα μύθου**:
- Οι γλώσσες **κινδυνεύουν από την κακοποίηση** που υφίστανται από τους ομιλητές τους, κυρίως τα λάθη
- **Σωστά ελληνικά είναι η γλώσσα των μορφωμένων ενηλίκων**, οι οποίοι δεν κάνουν π.χ. γραμματικά λάθη όπως: *της διεθνής κοινότητας, της Άννας Βίσσης, της οδός, το διαφανή νυχτικό, το υποδιέστερο., των πληγέντων περιοχών (=των πληγείσων), του επικεφαλή (=του επικεφαλής), η γραμματέα, της γραμματέα(ς).*
- **Αρκετά βιβλία φιλολόγων καταγράφουν λάθη** και συστήνουν σωστές εκδοχές. Οι εφημερίδες δημοσιεύουν κάθε τόσο επιστολές συνταξιούχων αξιωματικών και φιλολόγων που θρηνούν για μικρές αλλαγές στην προφορά κλπ.

Επιστημονικός αντίλογος για τα λάθη

- **Απολύτως φυσικά:** **συχνά και αναμενόμενα** γιατί έχουν μια «λογική» εξήγηση: π.χ. *Ομαλοποιούν τα ανώμαλα γραμματικά φαινόμενα, απλοποιούν την άρθρωση χωρίς ωστόσο να φτωχαίνουν τα νοήματα μιας γλώσσας.*
- Αντιθέτως, **επαναφέρουν μερικές φορές το χαμένο νόημα** μιας λέξης (π.χ. *καλυτερότερος, από ανέκαθεν*).
- Το *από ανέκαθεν* ειδικότερα «λάθος» ήδη στον Όμηρο.
- Τα λάθη μιας εποχής επειδή είναι λογικά **καταλήγουν συχνά να καθιερωθούν στη γλώσσα**. .Βλ. στην επόμενη σελίδα *λάθος και σε εγκύκλιο Υπουργείου Παιδείας προς τα σχολεία*

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ

ΓΡΑΦΕΙΟ ΤΥΠΟΥ

Ταχ. Δ/ση: Α. Παπανδρέου 37
Τ.Κ. – Πόλη: 15180 - Μαρούσι
Ιστοσελίδα: www.minedu.gov.gr
E-mail: press@minedu.gov.gr

Μαρούσι, 24 Σεπτεμβρίου 2014

ΔΕΛΤΙΟ ΤΥΠΟΥ

ΘΕΜΑ: ΠΡΩΤΗ ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΔΙΑΔΡΑΣΤΙΚΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΑΣΦΑΛΗΣ ΠΛΟΗΓΗΣΗΣ ΣΤΟ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ ΣΕ ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΑΙ ΙΔΙΩΤΙΚΑ ΣΧΟΛΕΙΑ ΠΑΡΟΥΣΙΑ ΤΩΝ ΗΓΕΣΙΩΝ Υ.ΠΑΙ.Θ και Υ.Δ.Τ & Π.Π.

Παρουσία του Υπουργού Παιδείας και Θρησκευμάτων, Ανδρέα Λοβέρδου, του Υπουργού Δημοσίας Τάξεως και Προστασίας του Πολίτη, Βασιλή Κικίλια και του Διευθυντή Δίωξης Ηλεκτρονικού Εγκλήματος, Ταξίαρχου Μανώλη Σφακιανάκη θα τεθεί αύριο Πέμπτη 25 Σεπτεμβρίου 2014 σε πρώτη εφαρμογή το διαδραστικό **πρόγραμμα ασφαλούς πλοήγησης** στο διαδίκτυο σε ομάδα δημοσίων και ιδιωτικών σχολείων. Η παρουσίαση θα πραγματοποιηθεί στο Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων στις 11:00. Σταδιακά, ανά εβδομάδα η ομάδα των σχολείων θα πολλαπλασιάζεται με στόχο εντός του σχολικού έτους να έχει καλυφθεί το σύνολο των σχολείων της χώρας.

Επιστημονικός αντίλογος για τα λάθη

- **Παρατηρούνται σε όλες τις γλώσσες** και ιστορικές στιγμές.
- Κι άλλοτε στην **ιστορία γράφονταν οδηγοί σωστής χρήσης** και κατακρίνονταν οι γλωσσικές αλλαγές (λεξικογράφος Φρύνιχος 2^{ος} μ.Χ. αιώνας και λάθος σε επίσημο έγγραφο Υπουργείου Παιδείας).
- **Δεν φθείρουν μια γλώσσα** (π.χ. αρχαιοελληνικό αμφιφορεύς → αμφορεύς, νεαρόν ύδωρ → νερό).

Εντοπισμός λαθών και συστάσεις αποφυγής τους
παλιές ιστορικά

αλλά οι συστάσεις χωρίς αποτέλεσμα συνήθως

Π.χ.

Τον 2ο αιώνα μ.Χ.

Ο λεξικογράφος Φρύνιχος ο Αράβιος συστήνει τρόπους
διόρθωσης καθημερινών λαθών.

Οι συστάσεις του όμως δεν επικράτησαν.

- *Νεαρόν, νηρόν ύδωρ = πρόσφατον, ακραιφνόν ύδωρ*
- *Κράββατος = σκίμπους*
- *Μαγειρείον = οπτάνιον*
- *Βασίλισσα = βασιλίσ*
- *Μαμμόθρεπτος = τηθαλαδούς*

Τα λάθη έχουν ωστόσο

μεγάλη συμβολική/κοινωνική σημασία

π.χ. εμφανίζονται ως ένδειξη αμορφωσιάς ή ανικανότητας/χαμηλής ευφυΐας και κατακρίνονται.

Χρησιμοποιούνται δηλ.

για συντήρηση και αιτιολόγηση

κοινωνικών ανισοτήτων

- Είτε για **κοινωνική υποτίμηση** αμόρφωτων που δεν έχουν μάθει την πρότυπη ή «σωστή» γλώσσα
- Είτε αντιθέτως για **να αποδώσουν κύρος**, όταν χρησιμοποιούνται **«υπερδιορθώσεις»**, δηλ. κατάχρηση δήθεν λόγιων τύπων όπως όπως ‘καταχράσθηκε’ (αντί για καταχράστηκε) ή εξέρχεται του ιερού ναού (αντί για εξέρχεται από τον)

Επιστημονική απομυθοποίηση
κινδυνολογίας για την ελληνική
λόγω δανείων και λαθών:

Οι γλώσσες κινδυνεύουν μόνο όταν

- τις εγκαταλείπουν οι ομιλητές τους (ακόμη κι αν από ανάγκη) και όχι λόγω αλλαγών τους
- περιορίζονται οι ποικίλες χρήσεις τους (π.χ. μιλιούνται μόνο στο σπίτι όπως ελληνικά στις ΗΠΑ)
- **δεν γράφονται και δεν έχουν κοινωνικό κύρος** (π.χ. αρβανίτικα στην Ελλάδα)

Εκτίμηση για μέλλον ελληνικής

με βάση σημερινά επιστημονικά δεδομένα:

- Η ελληνική **μια από τις ισχυρότερες γλώσσες** στον κόσμο γιατί:
- **Αναγνωρισμένη ως επίσημη** και Ευρωπαϊκής Ένωσης
- Γράφεται από πολύ παλιά
- **Έχει πολλές και ποικίλες χρήσεις** με ελάχιστη διείσδυση της αγγλικής στην καθημερινή ζωή (δηλ. η αγγλική κυριαρχεί εν μέρει σε επιστημονικό λόγο και διεθνείς συναλλαγές).
- **Έχει εμπλουτιστεί σημαντικά από δεκαετία '70** και μετά (π.χ. μεγάλο λεξιλόγιο για ηλεκτρονική τεχνολογία και επιστήμη).
- **Κινδυνεύει λιγότερο από τις περισσότερες γλώσσες**, παρά το μικρό σχετικά αριθμό ομιλητών.
- **Ωστόσο, το μέλλον μιας γλώσσας δεν μπορεί ποτέ να προεξοφληθεί.**

***Ευχαριστώ πολύ
για την προσοχή σας!!!***

